

Jubileusz 140-lecia zakopiańskiej „Budowlanki”

Architektura jest materialnym wyrazem kultury społeczeństwa. Polskie budownictwo ludowe drewniane rozwijało się przez setki lat, osiągając wysoki poziom artystyczny, co dziś stanowi cenny dorobek kultury narodowej. W formach polskiego budownictwa regionalnego wielu projektantów szuka inspiracji do tworzenia architektury współczesnej, ale o regionalnych akcentach. W różnych częściach Polski osiągnięcia konstrukcyjne i architektoniczne kształtowały się odmiennie, głównie z powodu dostępnych materiałów budowlanych – powstawały budynki charakterystyczne dla danego regionu. Obecnie nasilił się ruch mający na celu zachowanie cech charakterystycznych dla poszczególnych obszarów Polski, budowania zgodnie z otoczeniem, w nawiązaniu do tradycji ziemi, na której obiekt jest wznoszony, ale z uwzględnieniem nowoczesnych rozwiązań. Jest to zadanie trudne, gdyż wymaga znajomości tradycji danego obszaru. **Takie właśnie tradycje w projektowaniu architektury regionalnej – budynków o konstrukcji drewnianej – zgodnej z lokalną tradycją oraz współczesnymi potrzebami – stara się kontynuować zakopiański Zespół Szkół Budowlanych, zwany „Budowlanką”.**

Historia szkoły rozpoczyna się 10 lipca 1876 r. Wtedy Towarzystwo Tatrzańskie w Zakopanem powołało do życia Szkołę Snycerską (snycerstwo – rzeźbienie w drewnie) – pierwszą szkołą zawodową na Podhalu i jedną z najstarszych kształcących w tym kierunku w Polsce. Po dwóch latach została przemianowana na Cesarsko-Królewską Szkołę Zawodową Przemysłu Drzewnego. Pierwsi dyrektorzy to Czech *Franciszek Neužil* oraz radca cesarski *Edgar Kovats*. Drewniany budynek szkoły wybudowano w 1883 r. według projektu *Antoniego Łuszczkiewicza*, architekta z Krakowa, a w latach trzydziestych XX wieku wykonano przybudówkę. Budynek ten od początku istnienia był związany ze szkolnictwem. To w tym czasie – pod zaborem austriackim – szkoła zaczęła odnosić sukcesy na wystawach galicyjskich i wiedeńskich. Również wtedy, pod wpływem *Stanisława Witkiewicza*, zrodził się styl zakopiański, którego propagatorem był kolejny dyrektor, pierwszy Polak na tym stanowisku – *Stanisław Barabasz*. Pod jego okiem pierwsze pokolenia młodych ludzi uczyły się zasad tego stylu. To on spolszczył personel nauczycielski i zastąpił wiedeńskie modele polskimi wzorami. Znany jest również jako pionier nowoczesnego narciarstwa w Polsce.

W dwudziestoleciu międzywojennym znaczącej reformy dokonał dyrektor *Karol Stryjeński*, artysta rzeźbiarz i architekt, autor projektu i budowy skoczni na Krokwi. To on zakopiańską szkołę z rzemieślniczej na jakiś czas przekształcił w artystyczną, zdobywając w 1925 r. laury na wystawie paryskiej.

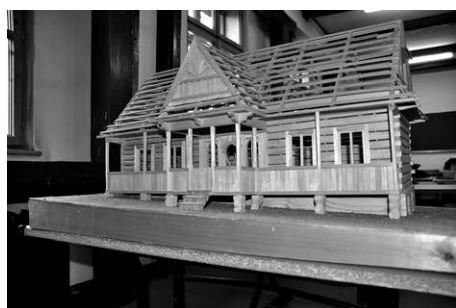
Podczas I wojny światowej szkoła nie zawiesiła działalności. Obniżył się jednak poziom wykształcenia ogólnego i zawodowego, które sprowadzało się jedynie do kopiowania zabytków sztuki góralskiej. Odrodzona Polska w 1918 r. przemianowała placówkę na Państwową Szkołę Przemysłu Drzewnego w Zakopanem. W okresie międzywojennym styl zakopiański stawał się w Polsce coraz bardziej popularny. Reprezentował

Budynek Zespołu Szkół Budowlanych w Zakopanem kiedyś i współcześnie

wszystko, co najbardziej wartościowe w polskim budownictwie drewnianym i dlatego został uznany za polski narodowy styl budowlany. Głównymi wykonawcami budowli w stylu podhalańskim byli wychowankowie szkoły. Styl zakopiański królował nie tylko na Podhalu, ale powstawały również w tym stylu wille w Warszawie, stacje kolejowe na Wileńszczyźnie.

Zakopane już w pierwszym dniu II wojny światowej zostało zajęte przez Niemców, ale nauka w szkołach średnich trwała do 11 listopada. W tym dniu Liceum i Gimnazjum Ogólnokształcące zostały oddane dla młodzieży niemieckiej. Inaczej potoczyły się losy szkoły budowlanej. Niemcy, kontynuując program wyniszczenia ludności polskiej również przez czerpanie z terenów Polski taniej siły roboczej, zezwoliły na utworzenie w miej-

Modele wykonane przez uczniów w warsztatach szkolnych: budynek regionalny i arka przymierza, przekazana papieżowi Franciszkowi podczas Świątowych Dni Młodzieży w Krakowie

sce Szkoły Przemysłu Drzewnego – „Szkoły Zawodowej Góralskiej Sztuki Ludowej”. Absolwenci tej szkoły mieli w przyszłości stanowić tanią wykwalifikowaną siłę roboczą dla Rzeszy Niemieckiej.

W 1945 r. w szkole powstało gimnazjum ciesielskie, stolarskie i rzeźbiarskie oraz Liceum Budowlane.

W 1948 r. nauczyciel rzeźby *Antoni Kenar* przejął kierownictwo artystyczne nad działem rzeźby, który przekształcił w Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych, stanowiące odąd oddzielną szkołę, przejętą przez Ministerstwo Kultury i Sztuki.

W okresie powojennym szkoła kilkakrotnie przechodziła reorganizację. W 1951 r. w miejsce Gimnazjum i Liceum Budowlanego została wprowadzona Zasadnicza Szkoła Budowlana i Technikum Budowlane. W 1957 r. powstała 3-letnia Szkoła Rzemiosł Budowlanych i na jej podbudowie 3-letnie Technikum Budowlane. W 1976 r. szkoła zaistniała jako Zespół Szkół Zawodowych, który rok później otrzymał imię dra *Władysława Matlakowskiego* – warszawskiego chirurga, a z zamiłowania badacza i znawcy podhalańskiego budownictwa i sztuki ludowej. *Władysław Matlakowski* zagrożony gruźlicą, która ostatecznie stała się przyczyną jego śmierci, przyjeżdżał systematycznie na kurację do Zakopanego i rozmiłował się w góralszczyźnie. Jego wieloletnie poszukiwania, kolekcjonerstwo i studia nad ludową „snycerką” oraz „budarką” uwieńczyły fundamentalne dla rodzącego się wówczas stylu zakopiańskiego dzieła: „Budownictwo ludowe na Podhalu” i „Zdobienie i sprzęt ludu polskiego na Podhalu”.

Od 1992 r. do dziś szkoła funkcjonuje jako Zespół Szkół Budowlanych im. dra *Władysława Matlakowskiego*.

Do ważnych osiągnięć minionych dziesięcioleci należy zaliczyć cenne działania i inicjatywy nauczycieli „Budowlanki”, które promowały szkołę w środowisku Podhala. W 1957 r. z inicjatywy *Stefana Rogalskiego* powstał klub sportowy „Malta”, uznany za kuźnię sportowych talentów. W 1963 r. *Wiesław Biały* powołał do istnienia Amatorski Klub Filmowy. Ten sam nauczyciel w 1969 r. założył istniejący do dziś zespół regionalny „Budorze”, który w 1986 i 1990 r. zdobył Złotą Ciupagę na Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem. Również w 1969 r. został utworzony nowy kierunek kształcenia: techni-

kum budownictwa regionalnego, do którego program autorski opracowali nauczyciele „Budowlanki”. Istniał on przez 37 lat – do roku 2006, kiedy to szkołę opuścił ostatni rocznik absolwentów tego kierunku.

O dużych kompetencjach nauczycieli przedmiotów zawodowych świadczą rokroczne sukcesy. Począwszy od 2000 r. młodzież „Budowlanki” znajduje się w grupie najlepszych szkół budowlanych w Polsce, co potwierdza udział w centralnych eliminacjach Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Budowlanych i zdobywane przez młodzież tytuły laureata bądź finalisty.

Ważną rolę w szkole zawodowej odgrywają warsztaty szkolne i zajęcia praktyczne. Uczniowie zdobywają tutaj wiedzę praktyczną pod okiem mistrzów ciesielstwa i stolarstwa. Wykonują miniatury budynków regionalnych, drewniane elementy konstrukcji, rzeźbione meble i przedmioty codziennego użytku. W ubiegłym roku mistrzowie zawodu wykonali rzeźbioną arkę przymierza, która została przekazana Papieżowi Franciszkowi podczas pobytu w Polsce na Światowych Dniach Młodzieży w Krakowie. Takie wytwory sztuki góralskiej wzbudziły niegdyś zachwyty *Władysława Matlakowskiego*, który w swoim dziele pt. „Zdobienie i sprzęt ludu polskiego na Podhalu” pisał: [...] *tu sztuka jest zjawiskiem powszechnym, które ogarnęło zarówno dom, jak i meble, sprzęty, narzędzia, odzież, przyoblekając je w oryginalną formę, kolor, lub zdobienie; nawet najzwyczajniejsze przedmioty użytku, nieróżniące się od powszechnie znanych, np. pługi, sanie itd. zwracają uwagę na się wybitną zgrabnością, starannem wykończeniem w szczegółach [...]*.

Przez lata szkoła zmieniała się, jednak zawsze była jednym z ważniejszych ośrodków edukacji podhalańskiej młodzieży. Obecnie w skład zespołu wchodzi:

Technikum nr 1 – zawody: technik budownictwa, technik architektury krajobrazu, technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (nowy zawód od roku szkolnego 2017/2018);

Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1 – zawody: cieśla, stolarz oraz monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych.

Małgorzata Mierczak
Zespół Szkół Budowlanych w Zakopanem

Obchody 140-lecia jednej z najstarszych szkół budowlanych w Polsce odbędą się 6–7 października 2017 r.

Komitet Organizacyjny serdecznie zaprasza absolwentów, uczniów i wszystkie osoby związane z Zespołem Szkół Budowlanych w Zakopanem do wzięcia udziału w uroczystościach.

Szczegółowe informacje na stronie internetowej www.budowlankazakopane.pl.